Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

1940 ий 10 февраль № 7 (631)

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций

„Георгий Седов" ледоколын героический экипажше Советский Союз Герой-шамыч. Шола гыч пурлашке: помполит да старший механик Д. Г. Трофимов, капитанын старший помощникше А. Г. Ефремов, кокымшо механик С. Д. Токарев, кочегар И. И. Гетман, повар П. В. Мегэр, матрос Е. И. Гаманков, машинист М. И. Недзвецкий.

БЛАГОДАРНОСТЬ

Мыланем кудло ий теммылан лийын саламлымаш ден поро пожеланий-шамычым колтышо чыла организаций, общество, группа, учреждений-шамычлан, еҥ-шамычлан сердечный благодарностьым каласем.

И. Сталин.

ОТВАЖНЫЙ ГЕРОЙ-ШАМЫЧЛАН ЧАП!

27 тылзе ончыч, 15 отважный седовец - шамыч шке дрейфыштым тӱгалыныт. Нуно Сталин лӱм дене корнышто лийше чыла нелылыкым сеҥен шогеныт, тиде лӱм дене нуно кугу советский мландыш сеҥыше лийын пӧртылыныт.

Седовец-шамыч ий ӱмбалне 812 кече лийыныт. Тиде жапыште нуно 3.300 мильым ий ӱмбач дрейфоватлен каеныт. Тыге сталинский заданийым чаплын шуктеныт.

Арктикын нелэ условийыштыже нуно родной эл ончылан шке долгыштым честь дене шуктеныт. Нунылан ӱшанен пумо корабльым араленыт да кугу научный пашам ыштеныт.

2 февральыште арктикын 15 мужественный эргыже-шамыч Москвашке пӧртылыныт.

Герой-седовец - шамычым уло советский эл шокшын саламла.

Героический дрейфым эртарымылан, Арктикын пеш нелэ условийыштыже научный исследованийын кумда программыжым шуктымылан да тидын годым мужество ден настойчивостьым ончыктымылан „Г. Седов" ледокольный пароход дрейфын 15 участникше шамычлан Ленин орден ден „Золотая Звезда" медальым вручитлен, Советский Союз Герой званийым присвоитлыме да кажныштлан 25 тӱжем теҥге оксам пуаш ыштыме.

„Седов" ледоколын капитанже, Советский Союз Герой К. С. Бадигин.

Теве нунын лӱмышт: „Г. Седов" ледокольный пароходын капитанже Константин Сергеевич **Бадигин**, ледокольный пароходын помполитше Дмитрий Григорьевич **Трофимов**, капитанын старший помощникше Андрей Георгиевич **Ефремов**, гидрограф Виктор Харлампиевич **Буйницкий**, кокымшо механик Сергей Дмитриевич **Токарев**, кумышо механик Всеволод Степанович **Алферов**, радист Александр Александрович **Полянский**, радист Николай Михайлович **Бекасов**, боцман Дмитрий Прокофьевич **Буторин**, машинист Иосиф Маркович **Недзвецкий**, машинист Николай Сергеевич **Шарыпов**, врач Александр Петрович **Соболевский**, матрос Ефим Иванович **Гаманков**, кочегар Иван Иванович **Гетман**, повар Павел Власович **Мегер**.

Йоча-шамыч, седовец, советский полярник - шамыч деч родинылан, партийлан, Великий Сталинлан мучашдыме преданный лияш тунемыт.

Отважный герой-шамычлан честь ден чап!

Кугу награда

„Георгий Седов" ледокольный пароходым арктический ий-шамыч кокла гыч лукмаште правительственный заданийым образцово шуктымылан да тидын годым Советский Союз Герой званийым налаш правам пушо героизмым ончыктымылан—правительственный экспедицийын начальникше Советский Союз Герой Иван Дмитриевич Папаниным кокымшо „Золотая Звезда" медаль дене наградитлаш, бронзовый бюстым сооружитлаш да тудым наградитлалтшын родиныштыже постаментеш установитлаш СССР Верховный Совет президиум Указым луктын.

Правительственный заданийым образцово шуктымылан

Советский Союз Герой И. Д. Папанин.

„Иосиф Сталин" ледоколын капитанже Михаил Прокофьевич Белоусовлан „Ленин орден" да „Золотая звезда" медальым вручитлен Советский Союз Герой званийым присвоитлыме.

„Г. Седов" ледокольный пароходым арктический ий шамыч кокла гыч лукмаште правительственный заданийым образцово шуктымылан да тидын годым доблесть ден мужествым ончыктымылан СССР Верховный Совет Президиумын Указше дене „Иосиф Сталин" ледокол экипажын 56 членже-шамычым СССР орден да медаль-шамыч дене наградитлыме.

„Г. Седов" ледокольный пароходым ий кокла гыч лукмо годым ледовый разведка шотышто правительственный заданийже-шамычым чаплын шуктымылан СССР Верховный Совет Президиумын Указше дене „Мурманец" зверобойный бот экипажым 3 членже-шамычым СССР орден да медаль-шамыч дене наградитлыме.

„Г. Седов" ледокольный пароход дрейфын безопасностьшым аралыме шотышто правительствын заданийже-шамычым чаплын шуктымылан Главсевморпуть полярный авиацийын Рудольф островышто улшо Н—171 самолет экипажын 7 членже-шамычым СССР орден да медаль-шамыч дене наградитлыме.

Северный Ледовитый океан ден Гренландский теҥызысе ий-шамыч коклаште 812 кече жапыште героически дрейфоватлымылан „Г. Седов" ледокольный пароходым Ленин орден дене наградитлаш СССР Верховный Совет Президиум Указым луктын.

„Г. Седов" ледокольный пароходым Арктикысе ий шамыч кокла гыч лукмаште правительственный заданийым образцово шуктымылан „Иосиф Сталин" ледоколым Ленин орден дене наградитлыме.

Гренландский теҥызыште „Г. Седов" ледокольный пароходым ий кокла гыч лукмаште ледовой разведкым образцово эртарымылан „Мурманец" зверобойный ботым Трудовое Красное Знамени орден дене наградитлыме.

„Георгий Седов" ледоколын героический экипажше. Советский Союз Герой шамыч. Шола гыч пурлашке: радист Н. М. Бекасов, гидрограф В. Х. Буйницкий, доктор А. П. Соболевский, машинист Н. С. Шарыпов, кумышо механик В. С. Алферов, старший радист А. А. Полянский, боцман Д. П. Буторин.

13

Великий руш йылмым сайын да отлично тунемына

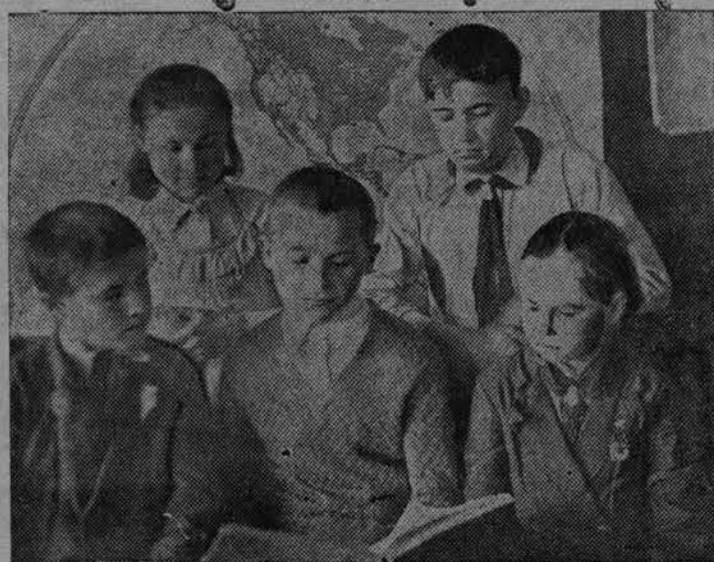

8-ше „А“ классыште руш йылме урок. Туныктышо Макаров Василий Герасимович книга гыч пример-шамычым лудеш. Белкован фотожо.

Тачысе номер газетеш Сотнур район, Сотнур средний школышто тунемше - шамычын руш йылмым тунеммышт нерген печатлена.

Ныл оборонный значокан-шамыч Миловидов Валерий ден Суворов Алексей.

7-ше „А“ классын активше. Шола гыч пурлашке: Иванов Алексей, Егорова Лиза, Субботин Анатолий (классный организатор), Петров Егор, Тарасова Мария. Белкован фотожо.

Руш йылмым кугу йӧратымаш дене тунемман

Руш йылме тӱняште ик ончыл, поян да культурный йылмылан шотлалтеш. Руш йылме дене пӱтынь тӱнясе шемер-шамычын вождьшо Владимир Ильич Ленин ойлен да возен. Руш йылме дене великий Сталин ойла да воза. Великий поэт-классик-шамыч Пушкин ден Лермонтов шкенынштын сылне, нигунам мондыдымашлык произведенийыштым руш йылме дене возеныт.

Ме родной элнан кугу ученыйжо-шамычын лӱмыштым — Менделеевым, Тимирязевым, Павловым да молымат нигунамат она мондо. Нунат рушла шоненыт, ойленыт да шке-ныштын чапле пашаштым руш йылме дене возеныт.

Коммунизмын основоположникше-шамыч Маркс ден Энгельс руш йылмым йӧратен тунемыныт, нуно тиде йылмым пеш кугун акленыт.

Мыланнат великий руш йылмым кугун пагален, йӧратен тунемашна кӱлеш. Вет руш йылмым сайын палет гын, моло предметым тунемашат куштылго лиеш. Мемнан Сотнур средний школышто тунемше-шамыч руш йылмым сайын тунемаш тыршат. Теве Волков Иван (10 класс), Тимофеев Иван, Курушина Зоя (9 класс), Миловидов Валерий (8 класс), Васильева Лиза, Павлова Лиза (5 класс) руш йылмым сайын да отлично тунемыт. Нуно моло предмет денат отличник улыт.

Чыла пионер ден тунемше-шамыч ончылно пеш кугу задача шога: тиде— руш йылмым да литературым кугу йӧратымаш дене сайын да отлично тунеммаш.

В. Г. Макаров.

Сотнур средний школын директоржо.

Руш йылме могай сылне: тудын ужасный грубостьшо деч посна, немецкийын чыла преимуществыже. Тиде эн поян да эн виян писе йылме кокла гыч икте.

ФРИДРИХ ЭНГЕЛЬС.

РУШ ЙЫЛМЫМ САЙЫН ШИНЧЕТ ГЫН, ТУНЕМАШАТ КУШТЫЛГО

Мый чыла предметымат йӧратен тунемам, но руш йылмым тунемаш эн чот йӧратем. Вет руш йылмым сайын шинчет гын, моло предметымат сайын да куштылгын умылаш лиеш.

Моло предмет дене ямдылалтме семынак, мый руш йылме денат сайын ямдылалтам. Урок пытымеке, мӧҥгӧ толам да обедым ыштем, вара иктаж кок шагатлан ямдар южышко ече дене але коньки дене мунчалтыш каем.

Модын толмек, эн ондак туныктышо-шамычын мӧҥгыш пумо пашаштым шуктем, чыла предмет денат тунемме материалым повторитлем. Руш йылме дене правила - шамычым лудам, грамматика учебник гыч упражнений - шамычым возем, правилылан келшыше пример-шамычым шке гыч шонен возем да разборым ыштем. Моло яра жапыште художественный литературым лудам. Урокышто туныктышо - шамычын йодышыштлан эре рушла отвечатлем.

Иванов Алеша.

Руш йылмым тыге йӧратен тунеммем дене мый эреак отлично отметкым налам, письменный пашаште ик йоҥылышымат ом ыште. Мый руш йылме дене велэ огыл, моло предмет денат отлично тунемам. Руш йылмым сайын шинчыме дене, рушла учебникым да моло книга-шамычымат сайын умылем, туныктышын урокысо беседыжым сайын усвоитлем, садлан мый отличник улам.

Иванов Алексей.

7 „А“ класс.

2-шо полугодийыште эше сайын тунемаш тыршем

Мый 8-ше классыште тунемам, первый полугодийыште руш литература да руш йылме дене устно отлично тунемынам, а письменно хорошолан велэ возенам. Сайын заниматлаш тӱҥалаш гын, руш йылме денат грамотно, ик йоҥылыш деч посна возаш тунемаш лиеш.

Мый художественный литературым йӧратен лудам, шукерте огыл „Первый удар“ книгам лудын пытарышым. Книгаште умылдымо мут-шамычым возен налын, туныктышо деч умылтараш йодам. Руш грамматика дене правила - шамычым сайын умылаш тыршен, кок-кум пачаш лудам, стихотворений - шамычым тунемам. Адак упражненийым ышташ пеш йӧратем: иктаж йолташем диктоватла, а мый возем. Шукыж годым тыге ме Суворов Алексей дене упражнятлена, вара проверятлена. Тыге ыштымаш программа почеш эртыме материалым шарнаш кугун полша.

2-шо полугодийыште эше сайын тунемаш тыршем.

Миловидов Валерий.

Сотнур средний школа.

Школьный переходящий йошкар знамям 7-ше „А“ класс пеҥгыдын куча

7 „А“ классыште 30 йоча-шамыч тунемыт, чыланат пионер улыт. Нуно пионер лӱмыштым сайын тунеммаш дене оправдатлен шогат. Тиде класс успеваемость, посещаемость денат школышто эн ончыл верыште шогат. Садлан школьный переходящий Йошкар знамя нунын кидыште.

Тиде классыште руш йылме дене туныктышо Анна Павловна Гребнева урокым пеш серьезно ямдылалтеш да чыла урокымат интересныйын эртара. Йоча-шамыч руш йылмым пеш йӧратен тунемыт: мӧҥгӧ пумо пашам жапыште да сайын шуктат, туныктышын ойлымыжым сайын колыштат, садлан нуно руш йылме дене чыланат успеватлат. Субботин Анатолий, Иванов Алексей, Апечкина Лиза, Иванов Николай, Павлов Иван отлично тунемыт да моло йолташыштшамычланат полшат.

7-ше классыште тунемше-шамыч тыгак художественный литературымат лудаш йӧратат. Теве Субботин Анатолий 1 сентябрь гыч тӱҥалын, але мартен „Остров Сокровищ“, „Всадник без головы“, „Айвенго“, „Отверженные“, „Пять недель на воздушном шаре“, „Мальчик из Уржума“, „Хлеб“ книга-шамычым лудын. Тыгакак Иванов Алексей, Петров Егор, моло-шамычат ятыр лудыныт. Адак урок деч вара художественный литература тӱшкан лудмашым организоватлена.

7 „А“ классыште тунемше-шамычын руш йылмым йӧратен да тыршен тунем-мышт дене рушла сайын кутырен моштат, грамотно возат.

Ф. Г. Краснов.

7-ше „А“ классын классный руководительже.

Руш йылмым сайын тунемына

Мемнан 3-шо номеран звенаште 12 пионер уло. Ме чыланат пеш дружно илена, сай тунемшаш верч да классын честьше верч ик гай кучедалына. Мемнан звенаште шеҥгелан кодшо иктат уке, руш йылме дене чыланат хорошо да отлично гына тунемына.

Косолапова Дина.

3-шо номеран звенан вожатыйже.

Пионер-шамыч школын честьше верч тыршат

Звенига районысо Иркинский начальный школышто 52 пионер уло. 1-ше чырыкыште пионер-шамыч коклаште 4 отличник, 10 ударник да 9 начар оценкан-шамыч улыт ыле. Отрядной сборышто пионер-шамыч кокымшо чырыкыште эше сайын тунемаш, дисциплиным отличныш шукташ решитлышт. Шке мутыштым нуно кугу кумыл дене шукташ пижыч. Сбор пытымекак кажне звенаште контролерым ойреныт. Контролер кажне 10 кечылан ик гана звенан успеваемостьшым да посещаемостьшым, тыгак дисциплинжым проверятлен лектеш, могай результат лийме нерген пионерский уголокеш возен сака. А звена сборышто результатым обсуждатлен, мом ышташ кӱлмӧ нерген кангашат. Южо тунемше-шамычышт материалым умылдымылан лийын „плохым" налыт, вот тыгайыштлан, посна умылтараш кӱлеш. Отличник-шамыч тыгай пашам пеш ыштен кертыт, нуно почеш кодшо - шамычлан полшат. Южо пионерышт ӧрканымышт дене, жапым кучылт моштыдымышт дене „плохо" отметка-шамычым наледат. Нунын нерген звена сборышто кутырат.

Отрядыште иктаж - кӧ „плохым" налеш гын, чыла пионер - шамыч ойгырышыла койыт. Чыланат тудо „плохым" пытараш тыршат. Садланак „Пулеметчик" ден „Танкист" звена-шамычлаште начар отметкан ик пионерат уке.

Первый пелийыште пионер-шамыч кокла гыч 15 отличник, 16 ударник-шамыч улыт. Пионер-шамыч кумышо чырыкыште чылаштынат отличнын да сайын велэ тунемшашышт верч, художественный олимпиадыште участвоватлышаш верч тыршат.

М. Давыдова.
Звенига ВЛКСМ райкомын пионер ден школа отдел вуйлатышыже.

Захарятский начальный школысо (У-Торъял район) тунемше-шамыч Бахтин Витя, Минеев Коля, Бахтин Вася яра жап годым яндар южышто организованно эче дене коштыт.
Фото Д. Зверьевын.

Белофинн-шамыч ваштареш кучедалмашын геройжо-шамыч

Ленинградский военный округысо боец-шамыч коклаште лӱддымӧ комбат [1]) Угрюмовын лӱмжым чӱчкыдын колаш лиеш. Тиде лӱмым кажныжат йӧратен пелешта. Шукыж годым эн лишыл да шергакан енг-шамыч нерген тыге ойлат.

Сестра энгерым вончымек, виян кучедалмаш шарлен. Угрюмовын лӱддымӧ батальонжо командованийын чыла заданийжымат пеш чаплын да раш шуктен шоген. Шем пырдыжла койын шогышо чодыра да иянгше ер-шамыч ӱмбалне ужар шӱдырла койын ракета-шамычын волгалтмышт жап гыч тӱнгалын, Н. олаш пурымешке—героический батальон кредалмашым чарнен огыл.

— Ончыко, родина верч! Сталин верч!—луман мланде ӱмбалне комбатын йӱкшӧ шергылтын.

Батальон кумда фронтым ыштен каен, тудын корныштыжо куп-шамыч, эскарп, йӧрыктыл кодымо пушенге - шамыч логалыныт. Комбат тыгай обстановкышто пеш бдительный улмаш да чыла боец-шамыч дечат бдительный лияш требоватлен. Корнышто логалше чыла йӧсылыкым сенген, батальон ончыко каен. Тушманым чарныде лӱйкалымыжым ончыде, тудо купла гоч тушманын окопшо деке шенгын каен. Артиллерийын лӱйкален полшымыжо дене батальон боевой задачым эн ончыч шуктен: тушманын территорий кӧргышкыжӧ кайыше кӱртньӧ корным шупшын налын.

Батальон шке корныштыжо сложный препятствий-шамычым ятыр вашлийын. Противотанковый укрепленийын шергела койын шогышо коремлаке-шамыч мучко иман кӱртньӧ воштырым пунен, загражденийым ыштылме. Тушман ик жаплан лӱйкалымым чарнен. Угрюмов умлен налын: тушман мемнан часть-шамычын укреплений воктенысе чара верышке лекмыштым вуча, варажым тудо пеш чот лӱйкалаш тӱналнеже. Решенийым пеш вашке приниматлыме.

— Йӱд лиймешке мылана Н. олам налаш кӱлеш. Ончыко!

Заграждений пӱчкедыме! Боец-шамыч шулаш тӱналше лумым келын, мӧдывуй да ночко вер-шамыч гоч эртен, ончыко каеныт. Пулеметчик-шамыч лӱяш тӱналаш онрым ямдыленыт. Капитан эре чодра тӱрышкӧ ончен, тушто тушман уло манын шонен. Капитан йонгылыш лийын огыл,—чодра тӱр гыч тушман лӱйкалаш тӱналын.

— Возаш!—Угрюмов командоватлен да шонен пыштыме маневрым шукташ пижын. Тудо ик ротын командиржылан взводым тушманым авырашлан йыр нангаяш приказатлен. Взводын вондер шенгелан шылын, коремла гоч тушманым авырымешкыже чара верыште кийыше йошкарармеец-шамыч эре лӱйкаленыт.

Маневр пеш чаплын шукталтын. Флангышке ударым ыштыме дене противник аралалтын кертын огыл.

— Ончыко, Сталин верч! Ура!

Советский Союз Герой капитан Н. С. Угрюмов.

Боец-шамыч кынелыныт да комбат ден комиссар почеш ончыко кугу вий дене тарваненыт. Чодра вес могырышто олан пӧртшӧ-шамыч кояш тӱналыныт. Белофинский банда-шамыч куржаш тарваненыт.

Тушман Н. лишнак Угрюмовын батальонжын корныштыжо чаракым кумышо ганалан ышташ тӧчен. Чашкер шенгач пулемет дене лӱйкаленыт. Боец-шамыч адакат возыныт. Угрюмов лишнысе часть дене кылым ыштен. А тудо часть корнын вес могыр гычшо каен да белофинский банда-шамыч ӱмбаке кержалтын. Тушманым адакат шалатеныт.

Йӱд велеш героический батальон олашке эн ончыч пурен. Тушто батальонлан у боевой заданий пуалтын—кугу удар дене Н. станцийым налаш.

Уже боец-шамыч лумышто нушкыт. Флангла гыч пулеметчик-шамыч наступленийым пенгыдемден шогеныт.

Батальон проволочный заграждений деке шуын, тудым кӱрлын да тушманым атаковатлен.

... Ме отважный комбатын шокшо землянкыштыже шинчена. Кызыт гына командир-шамычын кӱчык, деловой оперативный совещанийышт пытыш. Угрюмов шкенжын подвигше-шамыч нерген кеч изишакат огеш ойло. Но шкенжын батальонысо боец да командир-шамычын героический пашашт нерген тудо йӧратен ойла.

— Могай ӧрыктарыше боец-шамыч, могай ушан командир-шамыч улыт!—ойла капитан.

Боец-шамыч коклаште командирын авторитетше кугу. Нуно тудын деч лӱдымӧ, чытен кертше, весела лияш тунемыт. Ик гана шучко ваш лӱйкалымаш годым имне ӱмбалне шинчыше батальонный комиссар ӱмбак белофинн-шамыч орышо семын лӱйкалаш тӱналыныт. Угрюмов эмганышыла койын, имне ӱмбач эркын волен, тидын дене тудо шке илышыжым утарен.

Угрюмов шке батальонысо енгже-шамычын чыла кӱлешлыкыштым шукташ тырша. Ончыл линийыште тудо боец-шамычлан булкым кӱэшташ да шокшо кочкышым ышташ кӱлмӧ нерген шонашат жапым муэш.

Советский правительство финский белогвардейщина ваштареш кучедалме фронтышто кугу подвиг-шамычым ыштымылан Николай Степанович Угрюмовлан Советский Союзын Геройжо лӱмым присвоитлен. Командованийын боевой заданийже-шамычым пеш чаплын шуктымылан СССР-ын орденже да медальже-шамыч дене наградитлыме боец ден командир-шамычын спискыштышт героический батальонын шуко боецше ден командирже-шамычын лӱмышт уло. Шке калыкым чот йӧратымаш да тушманым ужмо шудымаш нуным чапле сенгымаш корно дене нангаят.

И. Солодарын статьяж гыч.

[1]) комбат—батальонын командирже.

Учком пашам начарын ыштен

2-шо февральыште учкомым угыч сайлыме нерген увер лӱтынь школа мучко шарлыш. Урок пытымӧнгӧ кажне класс-шамыч школысо ученический конференцийыш шке делегатыштым сайлышт.

Ученический конференцийыште ме ожнысо учком председатель Малкова Галян отчетшым колыштна. Тудын ойлымыжо да йоча-шамычын выступатлымышт гыч пеш раш: учком пашам начарын ыштен. Школыштына успеваемость 76,72 процент, а посещаемость—90,9 процент веле! Учком тидын нерген шоналтен мо? Уке. Тунемше-шамычлан каньышым веселан, культурно эртараш нимоат уке: ни модыш-шамычат, ни музыкальный инструмент-шамычат. Пырдыж газета ок лек. 9-ше „Б" да 7-ше „Б" классыште дисциплина пеш начар. Кружок-шамыч иктыштат пашам огыт ыште. Тиде ситыдымаш-шамычым тӧрлатымаште учком вуйын шогышаш ыле, но тудо тидын нергенат шонен огыл. Садлан тошто учкомын пашажым начарлан шотлышна. У учкомыш Старшеев Федорым (председатель), Трушкова Евгенияем, Мошкина Аннам, Гребнев Иваным да Моисеев Гришам сайлышна.

Илларионов Володя.
Параньга район,
Куракин средний школа.

Связь ден топографийым тунемына

Школа кӧргысӧ оборонный соревнований вашке тӱналеш. Ме соревнованийлан виян ямдылалтына. Кызыт связь ден топографийым тунемына. Связь дене сигнал-шамычым ынде сайын шинчена. Занятий аккуратно эртаралтеш.

Тугак ме винтовкым тунемына. Военрук Семенов Алексей сайын умылтара.

Росляков Илья.
Коклала НСШ,
Шернур район.

Йошкар-Оласе 24 пачеран пӧрт.
Фото Овечкинын.

Йоча художественный олимпиадылан ямдылалтына

Мемнан школышто танцовальный да хоровой кружок-шамыч пашам сайын ыштат. Кружок пашаште йоча-шамыч активно участвоватлат.

Первый пелийыште йоча-шамычын вийышт дене Сотнур районысо кандаш колхозыштӧ концертым ончыктымо. Колхозник, родитель-шамыч йоча-шамычын выступленийыштым куанен онченыт да кугун акленыт.

Ме кызыт йоча художественный олимпиадылан ямдылалтына. Хоровой кружок „Три танкиста", „Дальневосточная", „Катюша", Сталин нерген да моло у муро-шамычым ямдылат. Танцовальный кружок украинский гопакым, шуточный полькым, цыганский, матросский танец-шамычым да молымат ямдылат.

Очетов И. А.
Петъял НСШ.

Мўкшла модын лум лумеш,
Мландым ошын леведеш;
Мланде валне портыш гай,
Ече ден модаш пеш сай.

Лумжо лумын чарналмек,
Кече шыргыж ончалмек,
Мыйын рвезе шольым-влак
Лектыч нур арка ўмбак.

Теве нуно тангасен,
Икте-весым эрталтен,
Нур аркаште мунчалтат,
Кумыл нöлтын мутланат:

— Писе ече, чот чымалт!
— Ош лум кодшо йыр тўргалт!
— Сай эрталже канымаш!
— Илыш чапле тунемаш!

— Тау Сталин ачалан
Чапле илыш пумыжлан!
— Ленин-Сталин пашалан
Меже ямде вет чылан!—

Нунын йўкышт йырымваш
Чот йонгалтын кайыш раш,
Да арка гыч мунчалтен
Волышт, лумым тўргыктен.

Кўшнö кече шыргыжеш,
Лумжо чинчын йылгыжеш.
Кече умыр. Юж яндар.
Мод, мунчалте кеч кунар!

Шадт Булат.

———

ЮНЫЙ МАТЕМАТИК

1938 ийыште Московский государственный университетын механико-математический факультетын деканатышкыже подросток Игорь Шафаревич толын. Тудо средний школым тунемын пытарымыже да университетыш тунемаш пураш шонымыжо нерген ойлен. Тунам Игорьлан 15 ий темын огыл улмаш. Садланак тудым приниматлен огытыл. Но тудо шкенжын тунемаш пураш шонымыжым кудалтен огыл. 2 ий жапыште тудо университет курсым самостоятельно тунемын пытарен. 30 экзаменым сдатлен: 26 „отличнылан", 4 „хорошолан". Шукерте огыл тудым механико-математический факультетын 5-ше курсышкыжо приниматленыт.

Шафаревич математикым, утларакшым высший алгебрым, теория чиселым йöрата. Тиде дисциплина дене тудо специализироватлалтеш. Тудын математикым шинчымашыже университетский курсым эрта.

Шафаревич научный кружок ден семинар-шамычын пашаштышт активно участвоватла. Московский Государственный Университетысе профессор-шамыч тудын способностьшым кугун аклат. Кызыт юный математик государственный экзаменым сдатлаш ямдылалтеш.

СЕДОВЕЦ-ШАМЫЧЫН ЎЗГАРЫШТЫМ АРКТИКА МУЗЕЙЫШ ПУЭНЫТ

Ленинградыш толын шумек, седовец-шамыч дрейфоватлыме годым кучылтмо ятыр ўзгарыштым Арктика музейыш пуэныт. 2 февральыште у экспонат-шамычым шуко енг-шамыч онченыт.

„Ямде лий" газета лудшо-шамычын модышышт

Кокымшо ойлымаш

КУЧЕДАЛМАШ

Модышым М. Райхенберг вуйлата

„Пионер" крейсер тушман эскадра ваштареш, тудым носовой орудий дене лўйкален каен. Противникын эскадрже деч ятыр ончылно улшо миноносецше-шамыч ответный лўйкалымашым тўнгалыныт, но изи пушко-шамычын (шукыж годым миноносецлаште тыгай пушко-шамыч лийыт) снарядышт „Пионер" деке шуын огытыл. Туге гынат, противникын тўнг вийже ден советский крейсер кажне минут еда лишемыныт. Противник, очыни, шкенжын крейсерысе да линкорысо неле артиллерийже дене лўйкален, советский корабльым пытарашлан жапым гына вучен.

— Умбакыже нунын деке лишемаш лўдыкшö,—„Пионерын" командирже артиллерийский частьын командиржылан каласен.—Ме кызытак курсым 180 градуслан ваштaлтена, торалыкым эскерен, чакнаш тўнгалына. Миноносец-шамычым кормовой орудий-шамыч дене лўйкалаш верештеш. Очыни, тушманын эскадрже мемнам покташ тўнгалеш, но ме нунылан мемнан сер деке лишемаш эрыкым она пу, нуным сер öрдыж мучко нангаена...

„Пионерын" кормовой орудийный башньыштыже кучедалмашлан чыла ямдылыме, крейсерын кормаже тушманын корабльже могырыш савырен гына шуктен, башньын командирже кок орудийге тушман эскадра деч ятыр ончылно улшо миноносец ўмбак савырен. Дальномерщик мўндырлык висыме трубам миноносецын мачтышкыже виктарен да ик минут гыч каласен:

— Расстояний 100 кабельтовый.

— Прицел 100,—башньын командирже командоватлен.— Первый орудий!..

Лўймö йўк шергылтын. Командир бинокльжо дене снарядын кушко вочмыжым эскерен.

25 секунд жап гыч башньын командирже теве могай картиным ужын:

1-ше сўрет.

— Нылыт шукырак,—командир командоватлен.. —Кокымшо орудий!...

Адакат лўйымö йўк шергылтын. Ынде снаряд тыге возын:

2-шо сўрет.

— Ну, ынде ме тудым шаньык дене авырыме семын ыштышна,—командир пелештен да адакат командоватлен:—Коктыт шагалрак! Кок орудийже денат залпым кажне 15 секунд гыч пуаш.

Ятыр залпым ыштымек, лўйкалымашын результатшым бинокльжо дене внимательно эскерыше башенный командир, кугуак огыл ваштaлтышым ужын. Ончыч миноносец тыге коешталмаш:

3-шо сўрет.

А ынде тудо теве тыге кояш тўнгалын:

4-ше сўрет.

— Попаданий уло! Миноносец строй гыч лектын! Нуно шогалыныт але пеш эркын кояш тўнгалыныт!—Бинокльжым т. рватыде уэш командоватлен:—Вес миноносецшым лўйкалаш тўнгалаш!

Тиде жапыште тушманын линкоржо да крейсерже „Пионер" деке лишемыныт да шкеныштын неле орудийышт дене лўйкалаш тўнгалыныт. Снаряд-шамыч мемнан крейсер лишанак возаш тўнгалыныт. Корабльышке ик неле снаряд логалеш гынат, корабль чотак локтылалт кертеш.

— Чакнаш кўлеш,—неле снарядын кўшкыла—южыш вўд менгым шогалтен, крейсерын кормаж деч 100 метр тораш вочмек, „Пионерын" командирже каласыш. —Ме нунылан утларак лишемаш эркым пуэнна. Миноносец-шамыч мемнам эше торпедироватленат кертыт.

Чынак, тушманын кодшо кок миноносецше-шамыч ходыштым ешарен, „Пионер" деке писын лишемаш тўнгалыныт. Нуно торпедный атакыш лектыныт. Ик минут жап гыч первый торпеда „Пионер" крейсерын нерже деч пел кабальтовый тора гыч эртен каен.

— Дымовой завесым шогалташ!—командир командоватлен. —Полный ходым пуаш!

„Пионерын" тўньыклаже гыч нугыдо неле шем шикш лекташ тўнгалын Дымовой завес советский крейсерым атаковатлыше противник деч шылтен. Лўйкалымаш чарнен. Противник огеш кой, садлан лўйкалаш пайдале огыл—снаряд гына арам пыта. „Пионер" дымовой завесым ыштен, противникын лўйкалымашыже деч кугу скорость дене чакнен каен.

Командир шагатышке ончалын:

— Мыйын шотлымем почеш, мемнан воздушный вий вашке тышке толшаш.

—Командир йолташ! Вигак мемнан корабльын нер тураште 2000 метр кўкшытыштö Ост курс дене мемнан самолет-шамыч толыт,—старший полышкалыше доложитлен.

Ошалге каваште треугольник семын индеш точка-шамыч кояш тўнгалыныт. Изиш лиймек, индеш самолет-шамычын лўшкымö йўкышт тенгыз ўмбалне кучедалмаш деч вара шыпланымек, раш шоктен.

—— АЙСТА МУРАЛТЕНА! ——

Тиде мурым К. СМИРНОВ ден Н. АРБАН редактироватленыт.

Эрык калык—патыр калык,
Сенгымаш ден ошкеда.
Моло дене тан тошкалын, | 2 гана
Марий калыкат кая.

Ожно годсо кечылаже
Шарнымаште вел кодеш.
Сталин кечын у куанже | 2 гана
Мемнан шўргыштö модеш.

Шошым годсо маке семын
Кушкына ме тўзланен,
Чот тунемын, пенгыдемын, | 2 гана
Сталин вождьын мутшо ден.

Уло чон ден йывырталын,
Ме яндарын мурена:
Илэ шуко, шерге Сталин,— | 2 гана
Эрык пушо ачана!

Кокымшо ойлымашлан йодыш-шамыч

1. „Курсым 180 градуслан ваштaлтaш" манме мо лиеш? Корабль курсшым ваштaлтымешке востокыш каен гын, курсым 180 градуслан ваштaлтымек, тудо кушкыла кая?
2. Лач направлений дене гына, цельын мўндырнö але лишне улмыжым шотлыде, орудийым цельыш виктарымаш кузе манылтеш?
3. Молан артиллеристлан цель марте могай расстояний улмым точно шинчаш кўлеш?
4. Мо тугай кабельтов?
5. Лўймö деч вара снаряд 25 секунд гыч пудештын. Каласыза: снаряд могай скорость дене (секундышто мыняр метрым) каен?
6. Снаряд 1-ше сўретыште ончыктымо семын возеш гын, артиллерист-шамыч тыгай лўймашым кузе маныт? Лўймашым тöрлаташлан орудийын стволжым мом ыштыман? Снарядын кушко логалмыжым бинокльжо дене ужмек, командир молан „Нылыт шукырак" манын командоватлен?
7. Снаряд 2-шо сўретыште ончыктымо семын возеш гын, артиллерист-шамыч тыгай лўймашым кузе маныт? Ынде орудийын стволжым мом ышташ кўлеш? Адак молан командир тиде годым „Коктыт шагалрак" манын командоватлен?
8. Тушман эсминецын шогалмыжым башньын командирже могай признак дене пален налын?

Осоавиахимын 14-ше всесоюзный лотерейже

Осоавиахим Центральный Советын ходатайствыже почеш СССР Совнарком 200 миллион тенге суммашым осоавиахимын 14-ше всесоюзный лотерейжым лукташ разрешитлен.

СССР Осоавиахим Центральный Советын Президиумжо лотерейный билет-шамычым шарымаш срокым 1940 ий 15 апрель гыч 15 июль марте установитлен.

Чылаже 25 миллион тенгел н 408 тўжем выигрыш модалтеш.

Отв. редактор—**И. М. МУЗУРОВ.**

Уполн. Марглавлита № А—123. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.